

En Rektorkaldelse i Vejle Skole m. m.

Af Evald Tang Kristensen.

Uagtet hele Vejle By i 1637 kun havde 124 Ejendomme og i 1635 kun 174 skatteydende Borgere, hvoraf de 29 var Enker eller ugifte (f. Ex. Margrete Sypige i Torvegade), saa havde den dog som andre Smaakjøbstæder sin Latinskole, og Rektoren ved denne skulde være en lærd Mand, der havde taget sine Examiner, i alt Fald skulde han være theologisk Kandidat og altsaa kunne forflyttes derfra til et Præstekald. I Kirkeordinantsen af 1539 hedder det om saadanne Skoler¹⁾:

„Superattendenten skal sielff haffue tilsium til alle scholer oc wide, hurledes der læres bode paa troens wegne oc wdy andre bogelige konster, oc han skal sette scholemestere dertil, huilcke hand sielff med sognepræsten oc de beste wdy raadet haffuer offuerhørd. Men scholemesteren skal sielff forsørge seg hørere, som wnder hannom skulle tiene vdi scholen oc tage dennom, som sognepræsten kiender der gode fore (o: anser for dygtige dertil)“.

Det samme Forlangende træffes ogsaa i Store Reces af 1643 og i Danske Lov, der udkom 1683. Men det Tilfælde, her skal omtales, er fra en Tid, der

¹⁾ Her citeret efter Holger Rørdams Danske Kirkelove I S. 110.

ligger noget længere tilbage end disse Aar, og nogle Aar efter, at Kirkeordinantsen fremkom. Dens Bestemmelse maatte man paa det Tidspunkt da rette sig efter. Altsaa skulde Biskoppen være Rektorens Foresatte, og Præsten hans Raadgiver, og de skulde kunne stikke deres Næse i alt, hvad der angik Skolen. Dette maa vi nu lægge godt Mærke til, naar vi læser det efterfølgende, der angaar Ansættelsen af en ny Rektor i Vejle Skole, efter at den forrige Rektor Søren Nielsen Givskud var død i December 1626.

At en saadan Mand i saa lille en By maa have haft det smaat med Indtægter, er der ingen Tvivl om. Vel havde han frit Husly, men der skulde dog mere til. Vi véd, at Søren Nielsen, da han tog imod Embedet, maatte skriftlig forpligte sig til ikke at gifte sig, og da han siden fik Lov dertil, fordi han var bleven forlovet med Borgemester Poul Skrivers Datter Bodil, og saa blev gift med hende, levede han al sin Tid i meget smaa Kaar. Svigerfaderen var ogsaa en forholdsvis fattig Mand, der ikke kunde yde nogen væsentlig Støtte. Fremdeles véd vi, at Søren Nielsen i sin første Embedstid, altsaa før han blev gift, gik paa Omgang hos nogle af Borgerne, spiste den ene Dag hos Sognepræsten, den anden Dag hos Borgemesteren, den tredje Dag hos den residerende Kapellan o. s. v. Vel havde Tienden af H o v e r Sogn forhen i en Aarrække været lagt til Embedet, men der maatte gjøres endnu mere, for at Manden med Familie kunde leve, og saa blev det ordnet saadan, at han foruden at være Rektor ved Skolen ogsaa skulde være Sognepræst i V i n d i n g. Et Kongebrev udstedt af Kong Christian IV d. 29. Oktober 1607 siger, at da han er kommen i Forfaring om, at Skolemesteren i Vejle har ganske ringe

Underholdning, saa bevilger han, at Vinding Sogn efter denne Dag skal lægges til Vejle Skole, saa at Skolemesteren skal gjøre Tjeneste der, og Bønderne skal give ham Tiende og andet.

Dette skete i Hr. Hans Mortensen Buchs Tid. I Clemen Sørensens Optegnelser¹⁾ staar: „H. Hans Buckh fød i Wilstrup kom i hans (s: Anders Bredals) sted, oc vdi hans tid kom Hoffuer tind fra Schoelen, oc nogen tid derefter blef vij benaadet, saa at Winding kald blef perpetuerit til Wedle Schole, derfor maa nu alle Scholemestere lade dennem ordinere“

Da Rektoren havde taget theologisk Embedsexamen, var han godt nok uddannet til at kunne fungere baade som Præst og Rektor. Men det var dog et yderst besværligt Embede her i Vejle. De seks Dage i Ugen skulde han være i Skolen, og om Søndagen skulde han spasere de tre Fjerdingvej til Vinding Kirke og der forrette Tjenesten og besørge, hvad der ellers i Embeds-Medfør maatte falde for.

Her vil jeg tillade mig at indskyde nogle Bemærkninger til Vejledning, for at man ret kan forstaa og sætte sig ind i det, jeg egentlig har sat mig for at skrive om.

Den første Rektor i Vejle efter Reformationen var Niels Bredal, der var i den Bestilling i over 50 Aar. Han havde forud været Munk i Klosteret og var „vel funderet i sin Grammatika“, hvilket vi har et godt Bevis paa i den Omstændighed, at Borgerskabet fik ham til at oversætte Kong Valdemars Brev om Byens Privilegier, som var affattet paa Latin og altsaa uforstaaeligt for Menigmand. Det gjorde han paa godt Dansk, og hans Oversættelse, der blev skrevet 1571,

¹⁾ Vejle Bys Privilegiebog.

er endnu bevaret. Efter at de andre Klosterbrødre var dragne bort, giftede han sig og blev sat til Rektor i Hans Tavsens Tid, som Borgemester Clemen Sørensen fortæller os det i sine Optegnelser.

Samme udmærkede Borgemester har gjort sig meget fortjent af Vejle By og det paa mange Maader. Det kan vist med Sandhed siges, at det er den dygtigste og mest fortjente Borgemester, Vejle nogen Sinde har haft. Hans Bedstefader skjænkede Vejle Kirke den kjønne Prædikestol, som endnu findes der og forleden Aar blev restavreret. Han blev 1634 af Øvrigheden kaldet til Tønsberg Lavstol i Norge, og paa hans Ligsten, der endnu findes i Vejle St. Nicolaj Kirke, staar der, at han var Regnskabsprovst for Jelling Syssel. Endelig viser hans udmærkede Omsorg for Vejle By sig deri, at han gjorde alt muligt for at faa taget Afskrift af alle Byens gamle Breve og Privilegier, som var blevne næsten alle ødelagte i Fjendetiden, og dette er sikkert det allerbedste Minde, han har efterladt sig. Vi finder følgende noteret i „Vejle Bys Bog“:

„Haver Borgemester Clement Severinsen udi Aar [1634] in Martio med Lauritz Lauritsen været paa Skanderborg og der paa Byens og Menighedens Vegne underdanigst suppliceret og anholden hos Kong. Majst. og Rigens Raad, da forsamlet, om vores Byes Privilegia og Kongebreve maatte blive renoveret og stadfæst, som udi Ufredstid er bleven skamferet og fordærvet, og var Laurits Lauritsen siden udi samme Ærende paa Koldinghus og udi Ribe“. Til denne Omkostning forlanger Clemen Sørensen 9 Daler 1 Mark. „Og finge dog ingen anden Besked end en kongelige Missive til Hr. Albret Skeel og vores kjære Lensmand Ernst Normand, at de den Lejlighed med

Flid skulle granske og forfare og særdeles hos vores næste Byer og Naboer, hvorvidt vores Byfred uden Byen strækker sig, og derpaa hos Hans Majest. sig erklære, hvilket ikke endnu er sket“.

Men 1635 finder vi saa følgende Udgift: „For vores Byes Privilegier at forny, som af vor naadige Herre og Konge er konfirmeret med Omkost derpaa er anvendt 15 Rigsdaler, som er 22½ Daler i slet Mønt.“

Altsaa fik Borgemesteren dog sat igjennem, at Papirerne blev fornyede, og han fik sikkert nok Frants Skolemester (sagtens en af Hørerne ved Skolen) til at skrive dem af, da det er ham, der jævnlig blev brugt af Byen til skriftlige Arbejder, og han skilte sig udmærket ved Arbejdet, hvad vi kan overbevise os om den Dag i Dag. Det hele blev indført i en Protokol¹⁾, og bag i samme har Borgemesteren med egen Haand indført en hel Del udmærkede Oplysninger om Embedsmændene i Vejle, som han kunde mindes. Om Rektor Niels Bredal skriver han saaledes: „Han var min første Scholemester. Jeg kom ett Barn i Schole 1576“. Efter at have opregnet nogle efterfølgende Rektorer, anfører han saa:

„H. S ø f r i n N i e l s ø n fø d i G y f s c h o d, en lærd mand oc flittig Scholemester, kom i Ecteschaf med Borgemester Pouel Nielsøns Daatter Bodel, var i Kaldet, i²⁾ oc døde Anno 1626 den 4. Decembris.

H. J ø r g e n P e d e r s ø n fø d i L e m u i g h, famulerit Bispen doctor I f f u e r, oc han satte hannem her ind til Scholemester, Sognepresten oc Borgemester oc Raad imuod, effter H. S ø f r i n S t e f f e n s e n s

¹⁾ Privilegiebogen.

²⁾ Pladsen her er ikke udfyldt, saa han har ikke vidst, hvornaar Hr. Søfren kom til Kaldet, men det kan sees af et Brev fra Biskoppen, se nedenfor.

dødelig affald blef han kaldet til Sogneprest i Jelling“.

Dette, at Biskoppen saaledes fik sin Vilje sat igjennem, trods Borgemester og Raad og Sognepræsten, er ret et talende Bevis paa, at han var en myndig Mand, der vel nok kunde have en vis Ret til, hvad han gjorde, men dog heller ikke vilde tage Hensyn til de nærmeste Foresattes Ønske. Jeg har da søgt at belyse dette ejendommelige Tilfælde lidt nøjere og vil saa i det efterfølgende gjøre det, saa vidt det er muligt, efter de Dokumenter, der foreligger.

Den Biskop, her omtales, hed Iver Iversøn Hemmet. J. Kinch fortæller om ham i sin „Ribe Byes Historie og Beskrivelse“, at han havde en hel Del Stridigheder, der altid havde et ret bedrøveligt Udfald for ham. Han maa i det hele have været en meget stridbar Mand, men om han ogsaa deltog i Slagsmaalet mellem Gjæsterne ved hans Bryllup, kan jeg dog intet mælde om. Hustruens Stiffader Bertel Struck, som var gift med Anders Sørensen Vedels Datter, kom han snart i Strid med angaaende en Arvesag, men Bertel var nok lige saa stridbar Mand som Hr. Iver, og det var i det hele vanskelige Tider for en Biskop, særlig da i Ribe, saa man maa ikke se alt for haardt paa Biskoppen.

Da nu Rektoren i Vejle Hr. Søren Nielsen døde, tilmælder Borgemesteren pligtskyldigst Biskoppen dette, da han jo skulde kalde hans Eftermand. Cl. Sørensens Brev herom er sagtens gaaet tabt, men Biskoppens Svar har vi endnu, og det lyder som følger:

„Min ganske venlig Hilsen eder nu og altid forsendt med Gud Allermægtigste. Næst min venlig Taksigelse for megen bevist Godvillighed og Fromhed,

hvilket igjen at forskyldte jeg stedse af Formuen vil findes villig, hvor og naar jeg eder til Vilje og Velbehag være kan. Kjære Borgemester! haver jeg bekommet eders Skrivelse om eders Skolemesters sl. Hr. Søfrens dødelige Afgang etc. Og hvad nu Personen er anlangendes, ville vi med Guds Hjælp vel bekomme den, som I skal være tjent med, dog tvivler mig storligen derpaa, at vi skulle bekomme den, der skulde indgaa den Vilkaar, som I udi eders Brev omtaler. Gud ved det, vi tjente gjerne baade den fattige Enke og den gode Frue, Fru Elline Marsvin, men hin unge Persone skal ikke vel dertil, efterdi de skal befrygte sig, at Hr. Søfren skal stikke ud i nogen hemmelig Gjæld, som den Kald ikke kan løfte, og véd Borgemester selv vel, hvad Vanskelighed der findes hos saadanne Personer, som ere gifte ved Skolerne, de ere snart opslæbte i saadan stor Trældom og kan intet vel blive forfremmet for deres Giftermaals Skyld, som vi haver Exempel nok paa udi Hr. Søfren, som sad udi 18 samfelde Aar og kunde ikke blive removed for saadan Aarsages Skyld, som vi ellers gjerne vilde. Hvad den anden Sag er anlangendes, som Borgemester mig særdeles haver tilskrevet om, vil her høj Betænkelse til og vil ikke saa lettelig løbe til Traa, som de kan tænke. Vil hermed have eder med eders kjære Hustru og Børn den evige Gud til Sjæl og Liv evindeligen befalet. Af Ribe med Hast d. 15de Decembris Anno 1626.

Eders gode Ven

Iffuer Iffuersen Hemmet
m. egen haandt“.

Udskriften paa Brevet var følgende:

„Ærlig, viis og velagt Mand Clemend Søfrensen, Borgemester udi Vejle og Regnskabs-Provst udi Jelling Syssel, sin kjære Svoger og besynderlige gode Ven ganske venligen tilskrevet“.

Clemen Sørensen har uden paa Brevet skrevet:

„Anno 1626 d. 17de Decembris fra vores Biskop i Ribe om vores Skolekald etc. entfangen“.

Af dette Brev ser man, at Borgemesteren havde anbefalet en ung Mand til Embedet, men hans Navn har vi jo ikke nævnet, og han havde nok vist sig villig til at tage derimod paa de Vilkaar, at han skulde gifte sig med Enken, hvilket var meget almindeligt paa de Tider blandt Præsterne. Jeg formoder dog, at den unge Mand, der omtales, hed Jens Olufsen, hvilket vil sees af Biskoppens tredje her meddelte Brev. Om det er ham, der senere blev Præst i Vilsted-Vindblæs, eller ham, der blev Sognekapellan i Tisted, eller han maaske slet ikke blev Præst, kan jeg ikke afgjøre. Biskoppen kalder i sit Brev Borgemesteren Svoger, og dermed forholder det sig saadan, at Clemen Sørensens første Hustru hed Maren Baggesdatter, og hun var en Søster til Biskoppens Kones Fader, Peder Baggesen, Raadmand i Ribe. Maren Baggesdatter havde før været gift med Lavrits Knudsen i Odense og havde med ham 3 Børn, og med Clemen Sørensen havde hun 4 Børn, hvoraf den ene, Lavrits Clemensen, blev Præst i Vejle og døde 1623 i en meget ung Alder. Det maa have været en stor Sorg for Faderen. Om ham skriver han i sine Optegnelser:

„Anno 1620 den 25. Februari blef min Søn Laurits Clementsøn kaldet hiem til Sogneprest, som da var 24 Aar gammel, han promouerit in Magistrum vdi Kjøbenhafn Anno 1621. Han kom i Ehteschab 1622 med Else sl. Borgemester Hans Ribers Datter i Horsens, med Hinder han afled en deilig Pige Barn Marine. Anno 1623 den 28. Nouembris hensouf M. Laurits Clementsøn i Herren oc blef begraffuit i hans Faders Farfaders gammel Clement Søfrinssøns begrafuelse i Wedle Kircke d. Decembris 2“.

Men for at komme tilbage til Rektorkaldelsen saa maa vi lægge Mærke til, at den adelige Frue Ellen

Marsvin ogsaa havde en Finger med i Spillet, og at det var hendes Ønske, at den Person, der blev kaldet, skulde paatage sig at tage Enken til Ægte. Hendes Brev til Borgemesteren lød saaledes:

„Min ganske venlig Hilsen altid forsendt med Gud Almægtigste. Kjære Clement Søfrensen, gode Ven, betakker jeg eder venligen for bevist Gode, det jeg og gjerne forskyldte vil. Dernæst, kjære Borgemester, gode Ven, ladende eder venligen vide, det min Sognepræst Hr. Niels Poulsen i Vinding haver sørgelig for mig beret, hvorledes hans Søster udi Vejle skal nu i disse Dage mist sin kjære Husbond, som skal have været Skolemester og Sognepræst til Vinding Kirke henved atten Aars Tid. Og var min Forskrivelse om hendes bedrøvelig Vilkaar til det bedste hos eder at befordre. Hvorfore jeg beder eder venligen, det I for min Skyld vilde vel gjøre og mage det saaledes, at den fattige Kvinde med hendes fem faderløse Børn kunde blive udi Kaldet forseeet med den Person, som dertil igjen bliver kaldet, efterdi hun er en ung Kvinde endnu. Kjære Borgemester, gjører nu her udi, som jeg eder tiltror. Jeg tjener eder gjerne igjen, udi hvis Maader I kan have Gode af. Gud Almægtigste jeg eder befaler. Af Dalum Kloster¹⁾ den 17de Decembris Anno 1626.

Ellen Marsviin
Egen handt“.

Som man af dette Brev ser, har Hr. Niels Povlsen søgt at paavirke Fru Ellen, for at hun maaske dog kunde ved sit Ord have nogen Vægt i den Sag. Hun var Ejerinde af Hovedgaarden Ellensborg²⁾ i Vinding Sogn, og som Kongens Svigermoder maatte hun nok kunne have nogen Betydning som Forbundsfælle. Præsten var, som Brevet mælder, Broder til Enken og

¹⁾ Ellen Marsvin var forlenet med Dalum Kloster 1620—28.

²⁾ Gaarden fik senere Navnet Holckenhavn og har det endnu.

altsaa en Søn af Borgemesteren Poul Nielsen (Poul Skrivers). Fra Præsten foreligger der ogsaa et Brev om samme Emne, men det er først paa et lidt senere Tidspunkt, og det kan des værre ikke fuldt ud læses, da det er skrevet paa et Blad i lille Folio, og deraf er hele den yderste Kant opædt af Mus, hvorefter Følgen er bleven, at Meningen ikke fuldt ud kan opfattes. En Del af det skal senere blive gjengivet; men først maa vi høre, hvad Biskoppen atter skriver i Januar næste Aar (1627):

„Kjære Clemend Søfrensen, Svoger og gode Ven, takker jeg eder meget venligen for al bevist Ære og Gode, som I mig altid gjort og bevist haver, hvilket igjen at forskyldte jeg altid af Formuen vil findes ganske godvillig udi alle de Maader, jeg véd, eders Fromhed til Velbehag være kan. Kjære Borgemester, som I med nogle eders Medbrødre haver skreven mig til nu før Jul om en god Person, som I kunde være tjent med til eders Skole, som nu vaccerer, saa sender jeg til eder den unge Karl Jørgen Pedersen, som en Tidlang haver tjent mig for en Famulo, ærlig, ædruelig, gudfrygtig og vel med al Troskab og Tjenstagtighed, forhaabendes visselig næst Guds Hjælp, at han skal være i Skolen og Kirken, i By og uden By og al Omgjængelse, saa ingen skal have paa hannem at klage, hvorfor jeg paa det venligste beder, at I, som min kjære Svoger og gode Ven forfremmer hannem til det Bedste. Jeg tjener Borgemesteren igjen i alle Maader, som jeg véd, hannem til Ære og Vilje kan være, og vil paa denne Tid ikke længere opholde eder, men Gud Allermægtigste med eders kjære Hustru og Børn til Sjæl og Liv evindeligen befalet. Datum Ribe den 11te Januar Anno 1627.

Eders Svoger og gode Ven

Iffuer Iffuersen Hemmet
egen Haand“.

Brevets Udskrift er:

„Ærlig, viis og velagt Mand Clemend Søfrensen, Borgemester udi Vejle, Regnskabs-Provist udi Jelling Syssel, sin kjære Svoger og besynderlig gode Ven ganske venligen tilskrevet“.

Med Clemen Sørensens Haand:

„Anno 1627 den 17de Januar fra Bispen om Jørgen Pedersen til vores Skolemester“.

Med en anden Haand:

„Fra Biskoppen i Ribe Recommendation med Skolemesteren Hr. Jørgen“.

Efter at have faaet Manden med den udmærkede Anbefaling at se skulde man tro, at Borgerskabet skulde have slaaet sig til Ro og taget imod ham uden videre. Men det skete dog ikke. Nu blev J e n s O l u f s e n, Borgernes Kandidat, sendt ned til Bispen, for at han dér kunde fremstille sig¹⁾, men han fandt ikke Naade for dennes Øjne, som vi kan se af Svaret, der lyder som følger:

„Min ganske venlig Hilsen eder nu og altid forsendt med Gud vor Herre! Næst min venlige Taksigelse for meget bevist Ære og Gode, hvilket igjen at forskylde jeg altid af Formuen vil findes godvillig og redebon.

Kjære Borgemester, haver jeg talt med den unge

¹⁾ I Kirkens Regnskabsbog S. 125 staar: En Bud til Ribe at lade Bispen vide vores Skolemester Hr. Søfren Gifskuds Død, og at vi begiærde en ung Person ved Nafn Jens Olufsen fød i Aalborg Budolfi iij Mk.

Blef samme unge Person forskrevet fra Kjøbenhafn, som Dr. Iver, Bispen, dog ikke vilde med os her i Byen samtykke, laa udi Jesper Jensens Hus fra Nytaarsdag 1627, udi 23 Dage at beregne, var tvende Gange i Ribe hos Bispen, beløb al den Omkost xij Dl. iij Mk.

Karl Jens Olufsen, som I forskriver til mig, og haver jeg vel ment, at jeg skulde raade noget for Skolen med efter Ordinantsen Pag. 80, og at indtage nogen for Giftermaal imod Mandaterne maa hverken I eller jeg tilstede, men han selv højligens svær paa, at der er aldrig omtalt eller samtykt, saa er dog anden Mangel i Sagen. Han skulde overhøres af mig og vores Præster, og det for Aarsag ikke nu ske kan. Her til med haver han ingen Kaldsbrev ud af Vinding Sogn, og hvis han haver ikke Kald af dennem, da bør han at have Kald af Borgemester og Raad udi Vejle, om de haver jus patronatus dertil, og i lige Maade støder det mig, hvem Collationen skal udgive, hvorfor jeg endeligen behøver at tale med eders Lensmand nu paa min Rejse til Odense, om jeg ellers kan ramme hannem hjemme paa de Tider, heller I ville skrive mig til om alting, at Brevene maatte komme til mig enten udi Gamst eller Snoghøj paa min Hjemrejse. Jeg forstaar, at M. C h r i s t e n eders Sognepræst er udkaldet til Hans Kong. Majst. at lade sig høre. Gud give hannem Lykke og eder ogsaa med ganske Borgerskabet til en god Sognepræst igjen, om denne Dannemand bliver kaldet fra eder. En god kristelig, ærlig og velbegavet Prædikanter er den højeste Klenodie, vi haver her i Verden, og er derfor højligens fornøden at bede Gud alvorligen om tro Arbejdere i sin Høst og raadføre sig med godt Folk. Det kunde underligen komme, at man kunde vise eder paa den Person, man skulde glæde sig ved, naar han gik paa Prædikestolen. Nu Gud vær eders Formand i alting og skaffe alting til sit Navns Ære. Vil nu ikke længere opholde eder, men Gud Almægtigste til Sjæl og Liv evindeligen samtligen have eder befalet.

Datum Ribe den 22de Januari Anno 1627.

Eders gode Ven

Iffuer Iffuersen Hemmet
S. R.¹⁾ egen haandt“.

1) Formodentlig: Superintendens Ripensis 5: Biskop i Ribe.

„Kjære Borgemester. Jeg havde nær forglemt det højeste. Jeg haver bekommet vor allernaadigste Kong. Majst. Brev for nogle faa Aar siden, at der maa ingen Skolemester introduceres nogen Skole, uden han haver M. Jens Dynesens Seddel, at han forstaar hans nye udgangne Grammaticam, hvorfor det er endeligen fornøden, at han selv skal rejse til Kjøbenhavn og fuldkomme Kong. Majst. Brev, som det sig bør, det andet, som føren er omtalt, kommer man vel til Rette med, om han ellers findes saa kvalificeret, som det sig bør, naar Examen staar. Hvilket jeg paa det venligste vilde give eder til Kjende. Vale“.

Endnu staar altsaa Kaldelsen hen i det uvisse, og det lader til, at Biskoppen ikke er helt uvillig til at rette sig efter Borgernes Ønske, hvis det kommer til at gaa efter Reglerne.

Der var imidlertid kommet flere Rektor-Emner frem. Der var stor Stemning oppe for helt at forbigaa Biskoppen. Ogsaa en Person ved Navn *Mathias* var paa Tapetet og maaske flere.

Hvad *Mag. Christen* angaar, som Biskoppen mælder om i sit Brev, saa blev det ogsaa saadan, at *Mag. Christen Jensen (Weyle)* d. 24de Januar 1627 blev udnævnt til kgl. Konfessionarius, og at saa *Mag. Niels Frantsen* blev sat i hans Sted d. 19. Febr. Denne Kaldelse lod da ikke vente for længe paa sig. Hin blev 1629 udnævnt til theologisk Professor, men blev igjen Hofpræst 1630 og var efter Tidens Sædvane bleven gift med Formandens, *Laurits Clementsens*, Enke *Else Hansdatter Riber*, som her foran er omtalt.

Jeg gaar nu over til at omtale, hvad der kan læses af Hr. *Niels Poulsøns* Brev til Borgemesteren om den samme Sag. Han holder stærkt paa *Jens Olufsen* og vil endelig have Borgemesteren til at tage sig af

ham, vel nærmest for Søsterens Skyld, hvis Fremtid ligger ham meget paa Sinde. Han henholder sig jo iøvrigt til Fru Ellen Marsvin, og minder om, hvad der er hendes Ønske, men som tidligere bemærket, er dette Brev meget mangelfuldt bevaret. Af dets første Side fattes der saa meget, at man end ikke kan slutte sig til Meningen.

Efter en statelig latinsk Indledning, beretter Hr. Niels Poulsen om et Besøg, han har haft af en Kandidat til Embedet, der vistnok støttedes af Bispen i Aarhus Mag. Morten Madsen, omtaler forskellige Forhold, som Brevets Lakuner ikke tillader at faa Sammenhæng i, og slutter derpaa saaledes:

Jeg troer eder, kjære Borgemester, saa saare vel, at I med eders Medbrødre staar fast hos Jens Olesen. I haver samtykt, at han Kaldet beholder. M. Christen lod sig formærke, den Tid han drog til Kolding for M. Mortens¹⁾ Famulo paa Vejen, han aag med hannem, at Bispen havde skrevet hannem til, han strax skulde sætte sin Student i Skolen, men han sagde, at Bispen forgriber sig derudi, det er Øvrigheden i Byen for nær, som haver Magt efter Kongens Brev at kalde til Vinding Kald, hvem de befalte, saa det gaar vel Bispen intet an denne Gang, mente han.

Til den Herredag i Odense vil jeg forføje mig, om jeg der næst Guds Hjælp kan bruge nogle gode Venner til Bispen, om I saa synes, og om I kommer da ikke selv, at I vilde gjøre vel og skrive eders gode Raad og alle Haande her udi til Knud Laursens, der vil jeg søge efter eders Brev.

Gud Almægtigste, som er Barmhjærtigheds Fader og Enkers og faderløse Børns Hjælper og Forsvar, han hjælpe min fattige Søster og hendes Børn og bøj Øvrigheds Hjerter til hendes Forfremmelse og forbarne sig over os alle.

¹⁾ Sandsynligvis Biskop i Aarhus, Morten Madsen.

Den samme Gud vil jeg have eder med eders kjære Hustru og Børn troligen befalet med stor Taksigelse, at I ville have den Umag at skrive mig til. Ex. Vinding i Fyn med Hast d. 23de Januari 1627.

E. W. T. A.) Niels Poulsen
Egen Haand.“

Afslutningen paa Striden om denne Rektorkaldelse blev jo, at Biskoppen vandt Sejr og fik sin Kandidat sat igjennem. Men naar man betænker Sagen ret og tager Forholdene i Betragtning, som de den Gang var, kan man ikke godt andet end give Biskoppen Medhold i, at han gjorde saadan. Han vilde ikke have Hr. Søren Nielsens Eftermand til at sidde i Vejle som en forarmet Mand i mange Aar med Hustru og mange Børn, som han var pligtig at sørge for. Lad os lige se, hvordan han stillede sig lige 10 Aar før, da der skulde beskikkes en ny Præst i Vejle.

Magister P e d e r H a n s e n S t u r e var 1617 bleven udnævnt til kgl. Konfessionarius, og til hans Eftermand blev udnævnt Magister J e n s P e d e r s e n. Han var en Søn af Borgemester i Vejle Peder Jensen eller Iversen Juel, der døde 1592 d. 6te November og igjen var en Søn af Borgemester Jens Mikkelsen. Hr. Jens Pedersen Juels Moder var Borgemester Niels Knudsens Datter Kirsten. Man ser da, at han var af en ret bekjendt Vejle-Slægt.

At Peder Hansen Stures Forflyttelse i længere Tid var forudset, kan sluttet af, at H a n s S ø r e n s e n V e j l e,²⁾ en Broder til Borgemesteren Clemen Sørensen), allerede d. 20de Januar 1617 havde skrevet til denne, at han ønskede og anbefalede Mag. Jens Peder-

¹⁾ Eders Velvisheds Tjener altid.

²⁾ Denne Mand var fra 1603 Præst i Nyborg, Fyen.

sen Juel til Embedet i Vejle, idet han tilføjede: Det er bedst, vore egne Hunde gnaver vore egne Ben.

Endnu en Skrivelse fra Mads Jensen om denne Præstekaldelse vil jeg anføre, da den er ret betegnende. Jeg antager, at det er selve Mads Jensen Medelfart, der har affattet den. Han havde forud været Præst i Vejle, men var nu bleven kgl. Konfessionarius og var altsaa en meget formaaende Mand. Denne Skrivelse lyder saaledes:

Salutem et gratificandi studium. Prudentissime domine Consul¹⁾. Jeg have formærket, at Magnificus Dominus Cancellarius haver med M. Frederik²⁾ fremskikket en Missive, at hannem skulde tilstedes at lade sig høre, saa haver jeg nu i Dag talet med Magnifico Domino Cancellario og forfaret hans Villie, om saa var, han havde endelig saa sluttet, at for^{ne} M. Fredericus skulde have det, da havde jeg vel saa vidt forstanden, at Vejle Borgere skal ikke hans Magnificents imodstaa, hvorom jeg ogsaa vel formærker, Borgemester Clement Søfrensen vil selv tale med Cancellario, men ellers er der en skikkelig ung Mand, som længe og vel haver studeret og været Skolemester en Tidlang i Odense, født af godt Folk i Byen, som haver ustraffelige dona docendi,³⁾ hans Fader var i fordom Tid Borgemester i for^{ne} Vejle etc. med mange flere Ord. Dertil svarede hans Magnificents: Gud forbyde, jeg skulde have skrevet dennem fra deres Frihed, som Kongelig Ordinants dennem tilholder, thi mit Brev udviser andet, men det skal staa dennem fri for at kalde, hvo dennem lyster. Jeg haver ikke hørt hannem, som jeg skrev for, hvi skulde jeg da simpliciter befale dennem hannem at kalde. Lader Borgemester vide, at han gaar mig forbi i den Sag og kalder, hvo hannem lyster. Jo skikkeligere jo kjærere skal det

¹⁾ Hilsen og Iver efter at tjene (eder). Velvise Hr. Borgemester.

²⁾ Hvem denne Mag. Frederik er, kan jeg intet oplyse om. Han maa have aspireret til Embedet.

³⁾ Gaver til at lære fra sig.

være mig, og helst vil jeg, at han mig ikke besøger videre derom. Hvilket jeg vilde lade eder vide, kjære Borgemester, gode Ven, at I kunde, men I er til Stede, give gode Anslag, efterdi alting er eder fri for, paa det I kan forkomme, hvis efterkomme kan, om Hans Majestæt i lige Maade med andre mod eders Vilje besværges. Jeg misunder ikke den gode Karl M. Frederik sin Lykke, men eftersom jeg tilforn haver forstanden baade eders og eders Hustrues Vilje, saa haver jeg talet med den gode Herre Cantsler, at hans Skrivelse ikke skulde for eder anderledes udlægges, end som den var skriftlig udgiven.

Dat. Kolding med Hast d. . . . Marts 1617.

E. V. Mads Jensen.“

„M. Jens Mikkelsen haver stilet en latinsk Supplikation at indlægge, men det er ufornøden, thi jeg formærker, at den gode Herre efter denne Dag ikke lettelig skal ville skrive for nogen, efterdi det kan have den Udspring, ligesom han skulde med sin Skrivelse befale etc.“

Udskriften paa Brevet er:

„Ærlig, velforstandig og vellærd Mand Clement Søfrensen, Borgemester i Vejle min gode Ven tilstillet 1617“.

Med Cl. S.s Haand er tilføjet:

Om Mester Frederik.

Anlangendes Jens Pedersen.

Denne Jens Pedersen, hvis Navn saadan staar henkastet uden paa Mads Jensens Brev, kan ret sikkert antages at være den Mand, som han i Brevet taler om, og som nu kort efter blev Præst i Vejle. Samme Mands Fader siges i Brevet i fordums Tid at have været Borgemester i Vejle, og det passer jo godt nok paa Jens Pedersen. I Laurits Pedersen Næraaes Bog: Den

fynske Geistligheds Historie I 1787 S. 356 nævnes Mag. Jens Pedersen Wedel som Rektor i Odense fra 1614 til 1617, men der mældes ellers intet videre om hans Liv efter den Tid. Han kaldes *Præclarus vir*¹⁾, men er dog for Næraae bleven obscurus. Nu antager jeg, at det netop er ham, der fra Rektor-Embedet i Odense er bleven forflyttet til Præste-Embedet i Vejle, og naar Mads Jensen bruger det Udtryk om ham: den unge Mand, skal det vel ikke tages alt for bogstaveligt, da han længe og vel havde studeret.

At Mag. Jens Pedersen Juel²⁾ blev valgt til Præst, er nu sikkert nok. Da han var bleven foreslaaet, havde Biskoppen intet derimod at indvende, men skriver endog d. 6te Maj 1617, at han er meget glad ved Valget og ønsker Borgerne til Lykke dermed, beder dernæst Borgemesteren tage ud til Engelsholm tilkommende Søndag og der forhandle med Knud Brahe om Sagen. Mag. Jens Pedersens Kaldsbrev blev saa konfirmeret d. 11te Juni 1617, og i dette Tilfælde viste Biskoppen sig altsaa meget medgjørilig.

Endnu vil jeg kun tilføje et Par Ord om den Mand, hvem Striden mellem Borgerskabet og Biskoppen havde drejet sig om, og som denne sidste saa fik anbragt i Rektor-Embedet, nemlig Hr. Jørgen Pedersen Lemvig. Hans Stilling der blev dog ikke langvarig, idet han kun var Rektor i 2 Aar. Man kunde tænke sig, dels at Opholdet i Vejle, efter hvad der var foregaaet, ikke var saa særdeles behageligt for ham, dels at Biskoppen nok vilde gjøre sit til, at han snarest mulig kunde faa en bedre Plads. Lejligheden tilbød sig som af sig selv, idet Præsten i

¹⁾ Berømt Mand.

²⁾ Dennes Søn Jens Jensen Juel blev senere Præst i Ørum og Daugaard.

Jelling, Hr. Søren Steffensen, Hr. Steffens Søn i Veerst, „ynkelig omkom i et haardt Fængsel 1629, imedens de Keiserske hafde dennem landet bemechtiget“. De mishandlede hans døde Legeme og hængte det op i en Jærnkrog¹⁾, der gik fra Hagen op igjennem Kjæbebenet og „der til sørgelig Amindelse den Dag i Dag sees over Jelling Kirkedør.“

Han havde forud været Rektor i Vejle nemlig fra 1614 til 1619, og det vilde da være passende, at Hr. Jørgen Pedersen ogsaa blev hans Eftermand i Jelling. Her var han som Præst indtil sin Død d. 13de Januar 1679. I „Historisk Tidsskrift“ 2. Bd., Side 229, er anført om ham:

„Da de Svenske 1657 stode ved Kolding og vilde indtage Landet, vare alle Jelling Bymænd samlede i Kirken og ombad der meget venlig Hr. Jørgen Pedersen, at han vilde gjøre sin Flid og udrejse til Kolding og forskaffe dem Salvegarder; hvad han bekostede derpaa, vilde de betale ham igjen. Han vendte tilbage med Kongebreve paa Tryk og flere Salvegarder.“

Han blev Provst d. 10de Januar 1649 og var gift med Formandens Enke Maren Jensdatter Løvenbalk, og havde med hende Sønnerne Søren Jørgensen, der blev Faderens Eftermand i Embedet, og Hans Jørgensen, der blev Præst i Nykirke og Give. Denne sidste var en højst mærkelig Mand²⁾ baade af Udseende og Levemaade. Menigheden maatte under Gudstjenesten gjerne synge en Salme eller to, førend han kunde komme fra Alteret til Prædikestolen formedelst hans neglagtige Gang, og til

¹⁾ Samme Jærnkrog har jeg set for mange Aar siden, den sad øverst i Dørkarmen til venstre, og den skal findes der endnu (jvf. Vejle Amts Aarbog 1922, S. 47.).

²⁾ Treschow: Danske Jubellærere, S. 304—05.

sidst lod han sig bære der op. Han havde meget korte Ben og Fødder, dem han førte korsvis over hinanden, og ligeledes korte Arme og Fingre. Men overalt berømmes han for at have været en god og retsindig Mand baade i Lærdom og Levnet. Hans meste Spise var Rugmelsgrød og sur Mælk, og derved blev han en gammel Mand, noget over 87 Aar. Han var født 1647 og døde d. 19de December 1734.

De utrykte Kilder til denne Afhandling findes alle i Landsarkivet i Viborg og bestaar foruden af Clemen Sørensens Optegnelser i Vejle Bys Privilegiebog af Breve i Vejle Kirkeinspektions Arkiv, Pakken: Kirken, Skolen, Hospitalet og de Fattige vedkommende 1468—1720.
